

TWEEDE HOOFDSTUK.

Eerste wandeling door Antwerpen.

De Middenstatie. — Het Paleis des Konings. — Het huis van Rubens. — De Beurs. — De Groenplaats. — Het standbeeld van Rubens. — De Hoofdkerk. — Op den toren. — De putkevie van Massijs. — De Brabofontein. — Het Stadhuis. — De gildehuizen. — Het standbeeld van Conscience.

Om half negen stonden vader, Willem en Arthur op de kaai der Middenstatie, om Alfred af te halen. Weldra stoomde de trein van Brussel binnen, 't was de Blok, die de reis tusschen de hoofd- en de Scheldestad in 34 minuten aflegt. Na de hartelijke begroeting zei Alfred:

„Dat ging er van door! Wat rijdt die trein toch rap!”

„Moe zijt ge zeker nog niet?” vroeg Mijnheer Franken.

„Moe, oom? Wel neen!”

„Dus voelt ge u in staat eene flinke wandeling door Antwerpen te maken?”

„Zeker, oom, hoe eer ik de stad zien mag, hoe liever! En gaan we dan ook naar de Schelde?”

„Natuurlijk! Bezie nu maar eens goed de statie! Wat zegt ge van dit gebouw?”

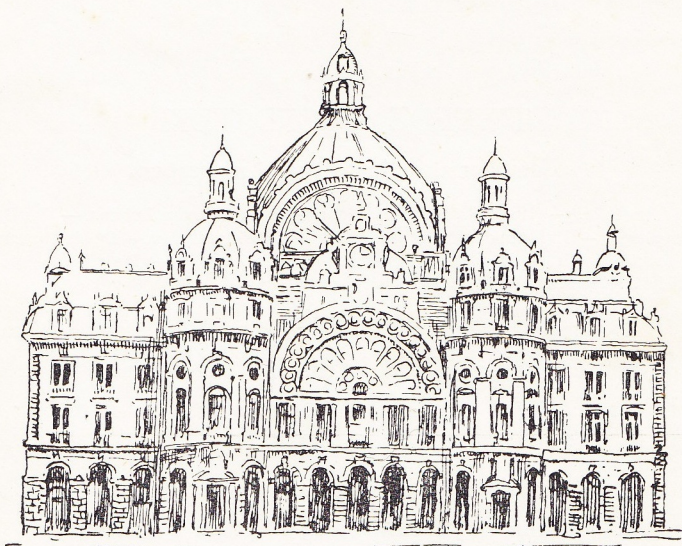
Alfred vond de *Middenstatie* zeer schoon, zooals ieder Antwerpenaar en vreemdeling. Binnen bezocht het gezelschap de wandelzaal, die eene oppervlakte van 800 M². heeft.

„Kijk eens naar den koepel,” zei oom Franken. „En op den

koepel staat nog een toren, zoodat 't geheel bijna 70 M. hoog is. Schier al de bouwstoffen der statie zijn voortbrengselen van ons eigen land. Ja, in België's bodem liggen schatten, jongens."

Onze vrienden beklommen daarna de monumentale trap en blikten even in de beide wachtkamers. Vervolgens gingen ze de buitenzijde der spoorhalle bewonderen, de beide prachtige gevels, met hun sierlijk beeldhouwwerk.

„Ge ziet, dat de hal hoog ligt;" hernam de heer Franken, „vijf

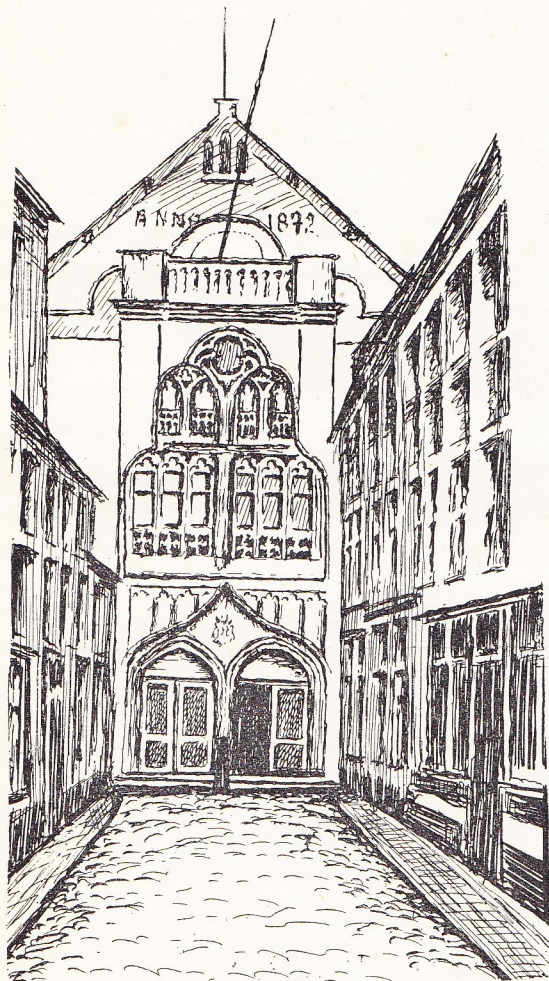
Middenstatie.

meter en half boven de straat. De spoorbanen en kaaien rusten op eene onderbouw, die weer in verscheidene vertrekken verdeeld is. Deze zalen worden voor den spoorwegdienst gebruikt of als winkels verhuurd. De trein rijdt na 't verlaten der hal op een *viaduct* tot voorbij het station Berchem. Weldra zullen we nog eens spreken over het treinverkeer in ons land. Nu moet ge uwe oogen te veel den kost geven."

Ons viertal wandelde eerst langs eene breede lei, die den naam van den beroemden schilder *De Keyzer* draagt, dan over een pleintje naar *Teniers* genoemd, en vervolgens door eene straat, die ons een derden

kunstenaar, *Leys*, herinnert, en bereikte zoo de breede, deftige Meir.

Eerst bezichtigde 't gezelschap het *Paleis des Konings*, en daarna het huis van *Rubens*.

Beurs van Antwerpen.

„Heeft de beroemde schilder hier gewoond?” vroeg Alfred.

„In dit huis eigenlijk niet,” antwoordde zijn oom. „Wel heeft Rubens op deze plaats een huis gebouwd, 1) doch daarvan bleef niets over dan een pavillioen in den hof en nog een klein portaal op 't binnenplein. Dit gebouw werd meer dan 100 jaar na Rubens' dood opgericht. Nu gaan we eens een kijkje in de *Handelsbeurs* nemen. Zooals ge weet, komen daar de kooplieden samen, om met elkander zaken te doen. 's Namiddags is het er zeer druk, maar thans kunnen we er op ons gemak rondwandelen.”

Vader wees op de prachtige zuil en gaanderij, die langs de vier zijden loopt. De land- en zeekaarten waarmee de muren beschilderd zijn, wekten vooral de belangstelling van Alfred op, die eene bijzondere voorliefde voor Aardrijkskunde had.”

1) Rubens huis werd op de Wereldtentoonstelling te Brussel, in 1910, opgebouwd. (Pavillioen der stad Antwerpen.)

„Waarom noemt men zoo'n gebouw toch beurs?" vroeg Willem.

„Ja, jongen, dat is niet juist te verklaren," antwoordde vader. „Sommigen zeggen, dat lang, zeer lang geleden, de Brugsche kooplieden vergaderden in of bij het huis van een rijken handelaar, die Van der Beurze heette. Ge weet, dat Brugge in de middeleeuwen eene der gewichtigste handelssteden der wereld was. En toen nu ook elders vergaderplaatsen voor kooplieden gebouwd werden, gaf men die den naam „beurs," naar dien Brugschen handelaar. Maar anderen beweren, dat de kooplieden eene gemeenschappelijke kas of beurs hielden en daarnaar hunne vereenigingen „beurze" noemden. Doch wat we wel zeker weten is, dat Antwerpen's eerste beurs spoedig te klein was en vervangen werd door eene nieuwe, die echter afbrandde. Dit gebouw werd in 1873 geopend."

„Dus deze Beurs is niet oud?" vroeg Alfred verrast.

„Nee! Ik begrijp uwe verwondering. Ge ziet, dat dit gebouw in den zelfden trant of stijl is als vele oude gebouwen en kerken in *Gothischen stijl*, niet waar? Tegenwoordig richt men tal van gebouwen op in den prachtigen stijl onzer voorvaders."

Van de Handelsbeurs wandelden onze vrienden naar de Groenplaats, het schoon plein, dat in den volksmond nog dikwijls „Groen Kerkhof" heet.

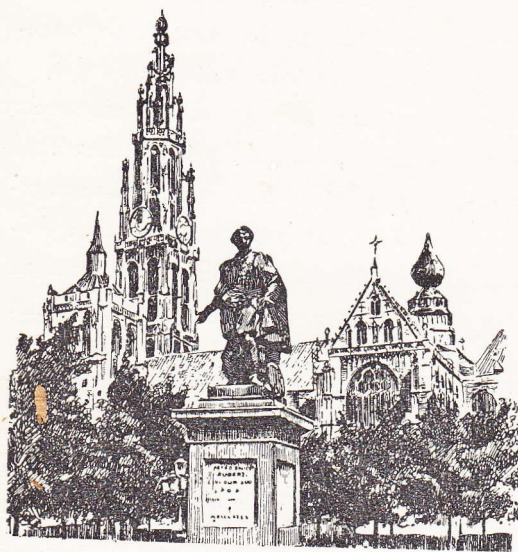
„Vroeger lag de begraafplaats altijd rond de kerk," zei vader, „zooals de naam het trouwens aanduidt. Dit was ook in Antwerpen 't geval; we staan hier op 't voormalig kerkhof der O. L. Vrouwe kerk. In Napoleon's tijd werd het echter tot openbaar plein ingericht en „Place Bonaparte" genoemd. Te midden staat Rubens' standbeeld. *Rubens* verdient zijn titel „vorst der Nederlandsche schilders." Zijne ouders waren tijdens de godsdienstberoerten der 17e eeuw uit Antwerpen naar Duitschland geweken en ginder in 't stadje Siegen, werd Pieter-Pauwel, de toekomstige schilder, geboren (1577). Na den dood van vader Rubens begaf de moeder zich naar Antwerpen terug. Pieter was toen tien of elf jaar oud. De knaap kwam weldra als page in dienst bij eene edelvrouw, maar daar hij schilder wilde worden, keerde hij naar huis weer. Pieter ging in de leer bij eenige vermaarde meesters, zooals Van Noort en Otto

Venius en op drie en twintigen jarigen leeftijd trok hij naar Italië. De dood zijner moeder riep hem naar Antwerpen terug. Wel koesterde de schilder 't plan weer naar 't Zuiden te gaan, maar hij huwde een Antwerpsch meisje en bleef toen gelukkig in de Scheldestad. Zijne loopbaan was glorierijk. In de O. L. V. kerk zullen we twee van zijne schoonste tafereelen zien."

"Oom, zijn er alleen in Antwerpen schilderijen van Rubens?" vroeg Alfred.

"Wel neen, jongen, Rubens' tafereelen ziet men heel Europa door.

Onze kunstenaar heeft er meer dan 2000 geschilderd; de onderwerpen zijn ontleend aan den godsdienst, het leven der heiligen, de wereldlijke geschiedenis, de natuur; dan bewondert men van hem portretten, jachten, dieren en ook talrijke teekeningen voor etsers, plaatsnijders, bouwmeesters, boekdrukkers. Nu treden we de kerk eens binnen."

Groenplaats te Antwerpen.

Alfred. „Ik herken ze van eene plaat, die in ons boek van Aardrijkskunde staat."

„De hoofdkerk!" zei

„Ja, neefje, onze kathedraal is beroemd om haar bouwtrant, haar groote afmetingen, haar kanten toren en niet het minst ook om hare kunstschaten. Dit gewrocht zijn we verschuldigd aan beroemde bouwmeesters als Appelmans, Herman en Domien de Wagemakere, Rombout Keldermans.

Mijnheer Franken en de jongens traden in de heerlijke O. L. Vrouwekerk, die met haar zeven beuken, haar ruim koor en talrijke kapellen,

met haar 125 rijzige pijlers en 230 stoute bogen, zoo'n diepen indruk op den bezoeker maakt. Onze vrienden bewonderden het prachtig snijwerk van den predikstoel en de koorstoelen, de geschilderde ramen en talrijke schilderijen, waaronder twee van Rubens: De „Kruisrechting”

en de „Afdoening van het Kruis.”

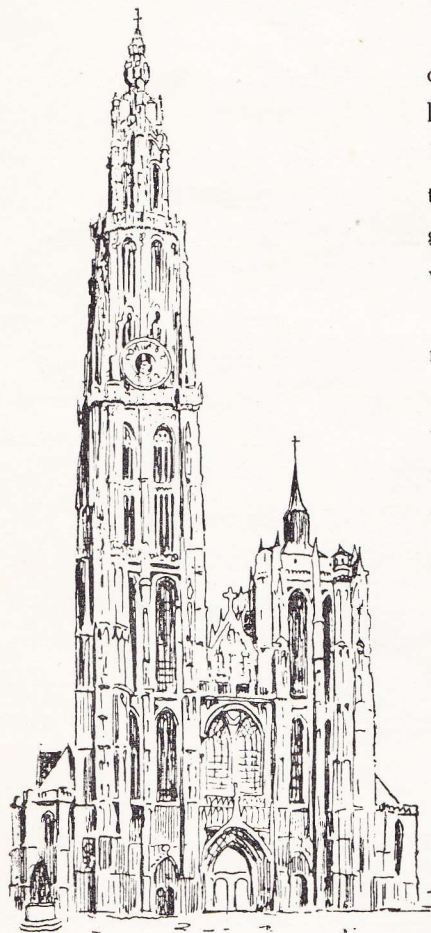
Na 't bezoek aan de kerk werd de toren beklommen. Dat was eene lange wandeling . . in de hoogte . . . 123 meter . . . 514 treden tot de tweede galerij! Maar een prachtig gezicht op de stad en de omgeving beloonde 't klimmen.

„De stad lijkt een uitgestrekt mierennest,” zei vader lachend.

„Welke eene drukte, welk een ge-woel, nietwaar? Duizende en duizende menschen, die van den morgen tot den avond werken, om het dagelijksch brood te verdienen!”

„De Schelde!” riep Alfred opgetogen uit.

„Ja, neefje, de *Schelde*, onze Schelde, die in Antwerpen welvaart brengt,” hernam zijn oom. „De weg naar de zee . . . de weg naar allerlei vreemde landen . . . de weg voor de nijverheid en den handel. Zie eens die beweging langs de kaden, bij de dokken, in de straten, op de pleinen, op de rivier!”

O. L. Vrouwe-kerk van Antwerpen.

Onze vrienden bezichtigden ook den beiaard, die uit 49 klokken bestaat. De groote klok, naar Keizer Karel, Carolus genoemd, weegt 8000 Kg. Er zijn 19 mannen noodig om haar te luiden.

„En nu nog eenige *legenden* over dien toren;” hernam vader beneden, „ik zeg legenden, want ’t zijn volksvertellingen. Ge ziet hier een steen met eenige koperen stukjes. Op deze plaats, zegt de legende, is een man van den toren gevallen. Die man heette Matthias, de metser. Toen men den toren wilde bouwen, kon men geen grondslag leggen, omdat er hier een bodemlooze put was, die elk fundament verslond. Matthias kende ’t geheim om dien put te stoppen, doch wilde dit slechts voor eene groote som vertellen. Toch kwam de bouwmeester er achter, want Matthias was onvoorzichtig genoeg, om over zijn middel te babbelen in aanwezigheid van zijn zoontje. En de kleine verried het. Men moest den put met ossenvellen stoppen. ’t Middel werkte opperbest. Matthias was zoo vertoornd, dat hij zijn kind doodde. Uit wanhoop ontvluchtte hij dan de stad. Vele jaren later, toen de toren reeds een heel eind opgericht was, vroeg op zekeren dag een grijsaard of hij ’t gevaarte eens bestijgen mocht. Dit werd hem toegestaan en de vreemdeling ging naar boven. Eenige oogenblikken keek hij droevig om zich heen... maar sprong eensklaps in de diepte. Zijn verpletterd lijk botste aan den voet van den toren neer. Men herkende in den zelfmoordenaar Matthias den metser. Men dreef zooveel stukjes koper in dezen steen, als men brokken van zijn lijk vond. Eene andere legende beweert echter, dat deze steen niet aan Matthias den metser, doch aan een jongen loodgieter herinnert. Tijdens een bezoek van keizer Karel V aan Antwerpen, brak een hevige onweer los. De bliksem sloeg ’t kruis van den toren scheef. De vorst beloofde eene groote som geld aan hem, die ’t kruis onmiddellijk weer rechten zou. Een loodgieter bood zich aan, beklom vlug den toren en verrichtte de moeilijke taak. Het volk jubelde, de jongeling zag omlaag, werd duizelig en stortte naar beneden. Waar zijn lijk gevallen is, ligt nu de steen.

’t Zijn legenden, jongens,” vervolgde de koopman, „want die bewuste steen is niets anders dan een deel der zerk, welke ’t graf dekte van *Quinten Massys*. De koperen stukjes zijn ’t overblijfsel van letters. In den torenmuur ziet ge een opschrift voor Massys.”

„Was Massys niet een schilder?” vroeg Alfred.

„Men noemt hem wel eens de smid-schilder. In zijne jeugd was Quinten smid, zooals zijn vader. Maar hij werd zwaar ziek en bleef daardoor ook na zijne genezing te zwak, om nog 't smidsgerief te hanteeren. Gedurende zijne krankheid had hij, om tenminste wat te verdienen voor zijne moeder en voor zich zelven, plaatjes gekleurd. Daardoor was bij hem de lust tot schilderen ontstaan en de jongeling verwisselde zijn beroep. Hij werd een beroemd kunstenaar. Men vertelt ook, dat hij eene schildersdochter beminde. De vader van het meisje wilde echter niemand anders dan een schilder tot schoonzoon. En uit liefde voor de maagd, wierp Quinten den hamer neer, om het penseel op te nemen. Hoe 't ook zij, eveneens als schilder was hij een kunstenaar. Keert u eens om, ziet die putkevie, dat is 't werk van smid Massys.”

De jongens hadden aandachtig naar al die verhalen geluisterd.

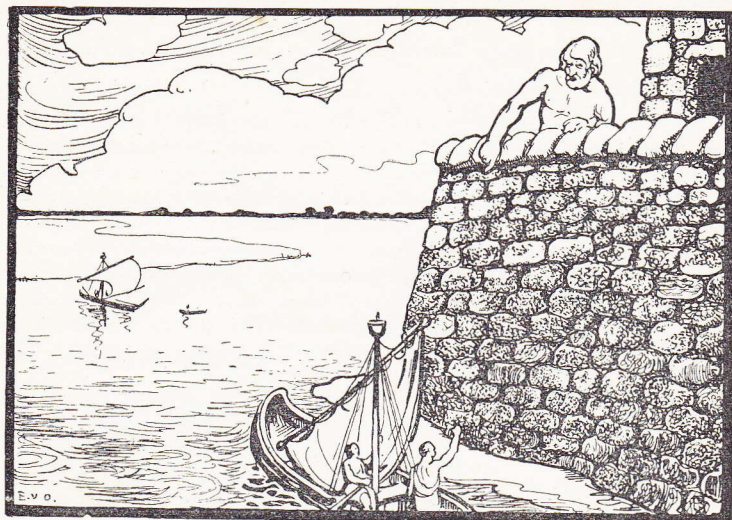
„Nu,” hernam Mr. Franken, „gaan we naar de Markt, we zijn er vlak bij.”

Eerst bleven de wandelaars bij de *Brabo-fontein* staan.

„Een gewrocht van den Antwerpschen beeldhouwer *Jef Lambeaux*, die onlangs gestorven is,” vertelde vader. „Op een voetstuk van rotsblokken, waartusschen zich zeemonsters kronkelen, ligt het onthoofde lichaam van Druon Antigoon. Misschien weet onze jonge Brusselaar wel, wie Antigoon was.”

„Neen, oom.”

„Welnu, Antigoon was een booze reus, die lang geleden, toen Antwerpen nog niet bestond, in een kasteel aan de Schelde woonde. Alle schippers, moesten hem tol betalen, en zoo ze durfden weigeren, kapte de reus hun de hand af en wierp deze in het water. Op zekeren dag echter kwam een dappere ridder den geweldenaar bevechten; die moedige man heette Brabo. Hij versloeg den reus, onthoofdde hem, hieuw hem ook de rechterhand af en slingerde die in de Schelde als een zoen voor al 't gepleegde onrecht jegens de arme schippers. Op de rotsblokken der fontein staan drie meerminnen; zij dragen een schip en een burcht, waaraan Antigoon's kop hangt. Brabo bekroont het geheel. Hij loopt naar de Schelde, om er de afgehouden hand in te werpen. Hand-werpen

werd de naam onzer stad. Maar, jongens, we hebben weer met eene legende te doen, hoor! Antwerpen komt voort van drie woordjes, ane de werf (aan den oever), die versmolten tot Antwerpen. Zoo leert de geschiedenis ons. Nu zullen we 't *Stadhuis* eens bekijken. Dit is in *renaissance-stijl*. Later zult ge wel beter 't onderscheid tusschen de verschillende bouwwijzen leeren kennen, doch ge bemerkt toch, dat de trant van 't stadhuis gansch anders is dan die der hoofdkerk."

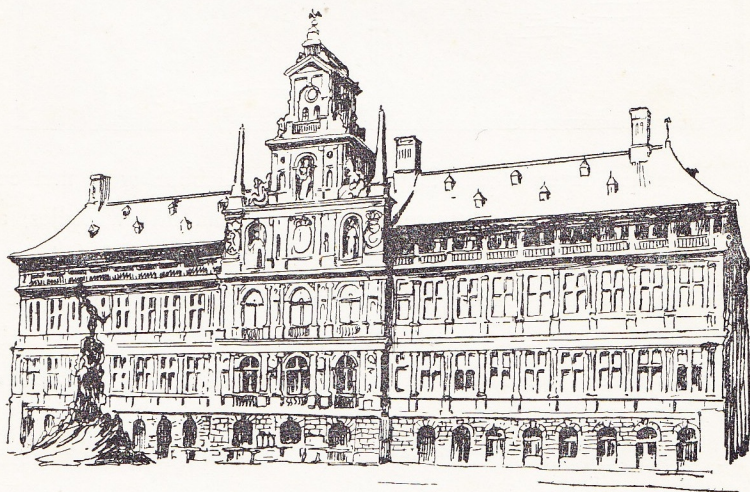
„De hoofdkerk is in Gothischen stijl, niet waar vader?" vroeg Willem.

„Ja, jongen. In 't begin der 15e eeuw werd de Gothische stijl echter verdrongen door de Renaissance. Dit woord beteekent wedergeboorte. De nieuwe bouwtrant was dan ook eigenlijk de wedergeboorte der bouwwijze van de oude Romeinen en Grieken. Thuis zal ik u dat alles door platen duidelijker uitleggen. Ons stadhuis werd gebouwd in de jaren 1561—1565; het oude was te klein geworden voor de steeds toenemende gemeente. 't Nieuwe stadhuis werd echter in 1576 door de Spaansche plundersaars (der furie) vernield, doch vijf jaren nadien door denzelfden bouwmeester *Cornelis de Vriendt* 1) weder opgericht."

1) Ook wel Cornelis Floris genoemd. Hij was een broeder van Frans Floris, den schilder.

De koopman en zijne jonge gezellen, begaven zich dan in 't Antwerpsch gemeentepaleis. Ze bezichtigden de prachtige trapzaal, met haar heerlijke muurschilderingen. Op een marmeren plaat lazen ze:

„Den IV November MDLXXVI, onder de regeering van Filips II, overrompelde de Spaansche bezetting van het kasteel, bijgestaan door andere krijgsbenden in Spaanschen dienst, en door eenige landverraders, zonder de minste uitdaging vanwege de bevolking, de stad Antwerpen; leverde haar na eenen heldhaftigen wederstand der burgerij, gedurende verscheidene dagen over aan plundering en moord, verbrandde het stadhuis, benevens het voornaamste gedeelte der stad en bracht meer dan 10000 inwoners om het leven, onder welke den schout Gozewijn van Varick, den burgemeester Jan van der Meeren, de schepenen Jan van de Werve, Geeraard de Pommeraux en Nicolaas van Bouchout. Het volk en daarna de geschiedenis noemde deze gruweldaad de Spaansche Furie. Op last van den Gemeenteraad is deze gedenksteen, den IVen November MDCCCLXXVI alhier geplaatst.”

Stadhuis van Antwerpen.

Vervolgens bezichtigde het viertal de verschillende zalen. De talrijke muurschilderingen, meestal tafereelen uit Antwerpen's verleden voorstellend, werden door den heer Franken verklaard. Zoo bewonderden onze jongens de „Blijde intrede van Keizer Karel te Antwerpen in 1514”, de „Verdediging der stad tegen Maarten van Rossum in 1542”, „De Nieuwe Handelsbeurs voor alle kooplieden, door de Wethouders ingehuldigd.” „Het Kermisfeest te Antwerpen” enzv. In het Kabinet van den Burgemeester, zagen ze eene fraaie schouw en de portretten van verscheidene burgemeesters der stad: Van Straelen, die op last van Alva onthoofd

werd; den geleerden Marnix van St. Aldegonde, den staats- en krijgsman, die Antwerpen moedig tegen de Spanjaarden verdedigde, Nic. Rochox en Floris van Ertborn, die zooveel voor de Scheldestad deed. Welvoldaan verlieten onze vrienden het merkwaardig gebouw. Ze bleven eenige oogenblikken stil staan voor de sierlijke gildehuizen, die onze Groote Markt zoo'n schilderachtig aanzien geven. Niet ver vandaar, vóór de

Beeld van Conscience.

stadsbibliotheek, gingen ze het standbeeld van onzen beroemden schrijver *Hendrik Conscience*, bekijken. Alfred, die pas de „Leeuw van Vlaanderen” gelezen had, zag vol bewondering naar den grooten Vlaming.

„We zijn Conscience dankbaar,” zei vader, „want hij heeft een reuzenwerk verricht tot het heil van ons volk. Hij heeft de Vlamingen leeren lezen en hen met hunne heerlijke geschiedenis bekend gemaakt. En te denken, dat hij als knaapje zoo tener was, dat hij gansche dagen in een zetel zat of op een tafel lag! Maar zijn geest was kloek, en met graagte luisterde de kleine Hendrik naar de verhalen zijner moeder. Na zijn tiende jaar geraakte de jongen er boven op. Wel moest Conscience met vele moeilijkheden worstelen, doch hij overwon ze. En hij heeft zijn weg gevonden! Het volk toont zijne bewondering door zijne werken te verslinden.

Maar komt, jongens, nu gaan we eens zien, wat moeder voor ons ten beste heeft.”

OP REIS DOOR BELGIË

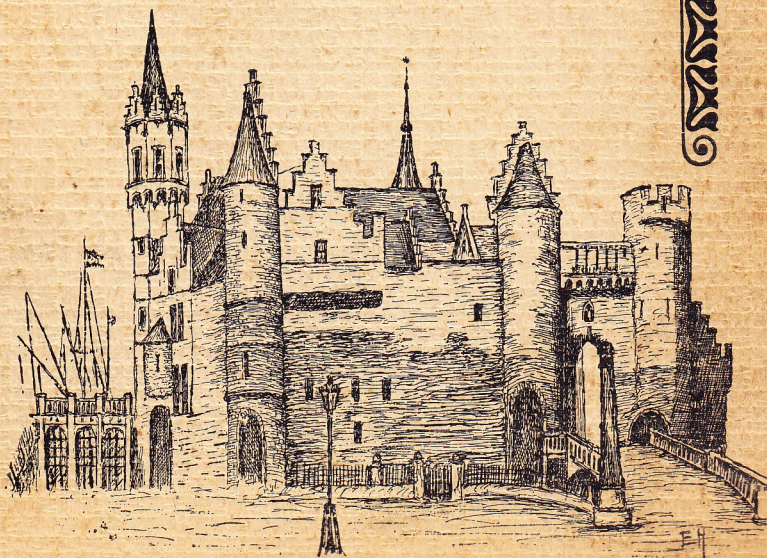
AARDRIJKSKUNDIG LEESBOEK

DOOR

A. HANS.

EERSTE DEELTJE.

ANTWERPEN. DE KEMPEN. DE BENEDENSCHELDE.
DE RUPELSTREEK.

OP REIS DOOR BELGIË

Aardrijkskundig Leesboek.

DOOR

A. HANS.

EERSTE DEELTJE.

Antwerpen — De Kempen — De beneden Schelde —
De Rupelstreek.

LODEWIJK OPDEBEEK.

BOEKHANDELAAR-UITGEVER

--- ANTWERPEN ---